

№6/2026

ANDIJON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

ADPI
Ilmiy xabarnomasi

MILLIY G'OYA VA HUQUQIY FANLAR INTEGRATSIYASI VOSITASIDA TALABALARNING QADRIYATLI ORIENTATSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Raxmatullayeva Gulnoza Mavlanjonovna

Andijon davlat pedagogika instituti

Annotatsiya.

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida milliy g'oya va huquqiy fanlar integratsiyasi vositasida talabalarning qadriyatli orientatsiyasini rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari tahlil qilinadi. Pedagogik integratsiyaning mohiyati, darajalari va tamoyillari, milliy g'oya hamda huquqiy fanlarning umumiy aksiologik zamini ochib berilgan. Tadqiqotda integratsiyaning mazmuniy, metodik va faoliyatli darajalari, integrativ mavzular va vaziyatlar tizimi asoslangan, qadriyatli orientatsiya rivojlanishining integrativ modeli taklif etilgan. Maqolada integratsiyalashgan o'quv jarayonini tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar:

integratsiya, integrativ yondashuv, milliy g'oya, huquqiy fanlar, qadriyatli orientatsiya, fanlararo aloqadorlik, aksiologik yondashuv, talabalar, huquqiy ong, oliy ta'lim.

Аннотация.

В данной статье анализируются теоретико-методические основы развития ценностных ориентаций студентов посредством интеграции национальной идеи и правовых дисциплин в высших образовательных учреждениях. Раскрыты сущность, уровни и принципы педагогической интеграции, а также общая аксиологическая основа национальной идеи и правовых дисциплин. В исследовании обоснованы содержательный, методический и деятельностный уровни интеграции, система интегративных тем и ситуаций, предложена интегративная модель развития ценностных ориентаций. В статье изложены практические рекомендации по организации интегрированного учебного процесса.

Ключевые слова:

интеграция, интегративный подход, национальная идея, правовые дисциплины, ценностная ориентация, межпредметная связь, аксиологический подход, студенты, правовое сознание, высшее образование.

Abstract.

This article analyses the theoretical and methodological foundations of developing students' value orientations through the integration of the national idea and legal disciplines in higher education institutions. The essence, levels and principles of pedagogical integration, as well as the common axiological basis of the national idea and legal disciplines, are revealed. The study substantiates the content-based, methodological and activity-based levels of integration, a system of integrative topics and situations, and proposes an integrative model for the development of value orientations. The article presents practical recommendations for organising an integrated educational process.

Keywords:

integration, integrative approach, national idea, legal disciplines, value orientation, interdisciplinary connection, axiological approach, students, legal consciousness, higher education.

Kirish. Zamonaviy oliy ta'limning muhim muammolaridan biri -o'quv fanlarining bir-biridan ajralgan holda o'qitilishi natijasida talabada yaxlit dunyoqarash va barqaror qadriyat tizimi shakllanmasligidir. Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishida bu muammo ayniqsa sezilarli: talaba "Milliy g'oya" fanida Vatan, adolat, ma'naviyat qadriyatlarini, "Huquqshunoslik" fanida esa qonun, huquq, majburiyat tushunchalarini o'rganadi, biroq ularning ichki birligini har doim ham anglab yetmaydi. Natijada huquq ma'naviy asosdan, ma'naviyat esa huquqiy shakldan ajralgan holda idrok etiladi.

Holbuki, milliy g'oya va huquq umumiy aksiologik zaminga ega. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasida [1] inson qadr-qimmat, adolat, qonun ustuvorligi, milliy va umuminsoniy qadriyatlar bir yaxlit tizim sifatida mustahkamlangan. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi [2] huquqiy tarbiyani ma'naviy-ma'rifiy ishlar bilan uyg'un holda olib borishni talab qiladi.

Integrativ yondashuv aynan shu vazifani hal qiladi: u milliy g'oya va huquqiy fanlarni umumiy qadriyatlar atrofida birlashtirib, talabada yaxlit qadriyatli orientatsiya shakllanishini ta'minlaydi. Tadqiqotning maqsadi -milliy g'oya va huquqiy fanlar integratsiyasining aksiologik asoslarini ochib berish, integratsiya darajalari va vositalarini aniqlash hamda talabalarning qadriyatli orientatsiyasini rivojlantirishning integrativ modelini asoslashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Pedagogik integratsiya nazariyasi M.N. Berulava [5] ishlarida asoslangan bo'lib, u integratsiyaning fanlararo aloqadorlik, didaktik sintez va yaxlitlik darajalarini ajratgan. N.K. Chapayev [6] pedagogik integratsiyani ta'lim mazmuni, jarayoni va natijasining yaxlitlashuvi sifatida tavsiflagan. O'zbekistonda O'.Tolipov va M. Usmonboyeva [7] integratsiyalashgan pedagogik texnologiyalar masalasini, J. Yo'ldoshev va S. Usmonov [8] ta'limda fanlararo aloqadorlik masalasini o'rganganlar.

Qadriyatli orientatsiya psixologiyasi M. Rokich [9], Sh. Shvarts [10] va A.V. Kiryakova [11] tadqiqotlarida ishlab chiqilgan. Milliy g'oyaning konseptual asoslari "Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar" asarida [4] bayon etilgan. Huquqiy ongning tuzilishi A.R. Ratnov [12] ishlarida ochib berilgan.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, integratsiya masalasi asosan tabiiy va aniq fanlar misolida o'rganilgan, milliy g'oya va huquqiy fanlarni aksiologik asosda integratsiyalash esa maxsus tadqiqot ob'ekti bo'lmagan. Tadqiqot integrativ, aksiologik va tizimli yondashuvlarga tayanadi; nazariy tahlil, o'quv dasturlarini qiyosiy tahlil qilish, modellashtirish va pedagogik loyihalash usullaridan foydalanildi.

Natijalar va ularning tahlili

1. Milliy g'oya va huquqiy fanlarning umumiy aksiologik zamini

Milliy g'oya va huquqning integratsiyasi sun'iy emas, balki ularning tabiatidan kelib chiqadi. Milliy g'oya xalqning tub manfaatlarini ifodalovchi qadriyatlar tizimi bo'lsa, huquq ana shu qadriyatlarning normativ, davlat tomonidan kafolatlangan ifodasidir. Adolat milliy g'oyada ma'naviy ideal, huquqda esa qonuniylik tamoyili sifatida namoyon bo'ladi; Vatan milliy g'oyada muqaddas qadriyat, huquqda esa fuqarolik va konstitutsiyaviy burch sifatida; inson qadri milliy g'oyada ma'naviy asos, huquqda esa inson huquqlari va erkinliklari sifatida mustahkamlanadi.

Demak, milliy g'oya huquqqa ma'naviy mazmun va legitimlik beradi, huquq esa milliy g'oyaga institutsional shakl va amaliy kafolat beradi. Talaba ana shu o'zaro bog'liqlikni anglaganidagina uning qadriyatli orientatsiyasi yaxlit va barqaror bo'ladi: u qonunga faqat jazodan qo'rqib emas, balki uning ma'naviy asosini qabul qilgani uchun amal qiladi.

2. Integratsiya darajalari va vositalari

Tadqiqot natijasida milliy g'oya va huquqiy fanlar integratsiyasining uch darajasi va ularga mos vositalar aniqlandi (1-jadval).

1-jadval. Milliy g'oya va huquqiy fanlar integratsiyasining darajalari

Daraja	Mazmuni	Vositalar
Mazmuniy (fanlararo aloqadorlik)	Ikki fan mazmunidagi umumiy qadriyat tushunchalarini aniqlash va o'zaro bog'lash	Integrativ mavzular ("Adolat: ma'naviy ideal va huquqiy tamoyil", "Vatanparvarlik va fuqarolik burchi"); fanlararo glossariy; o'zaro havolalar

Daraja	Mazmuni	Vositalar
Metodik (didaktik sintez)	Umumiy metodlar, vaziyatlar va topshiriqlar asosida qadriyatlarini birgalikda o'zlashtirish	Integrativ keys va dilemmalar; binar ma'ruzalar; loyiha topshiriqlari; integratsiyalashgan seminarlar
Faoliyatli (yaxlitlik)	Qadriyatlarini real ijtimoiy-huquqiy faoliyatda birgalikda amalga oshirish	Huquqiy-ma'rifiy targ'ibot; volontyorlik; maktablarda integrativ darslar; ijtimoiy loyihalar

Mazmuniy darajada asosiy vosita -integrativ mavzular. Masalan, "Milliy g'oya" fanidagi "Adolat -milliy g'oyaning asosiy tamoyili" mavzusi "Huquqshunoslik" fanidagi "Qonun oldida tenglik" mavzusi bilan birlashtirilib, talaba adolatni ham ma'naviy, ham huquqiy nuqtai nazardan yaxlit idrok etadi. Metodik darajada integrativ vaziyatlar hal qiluvchi ahamiyatga ega: talabaga ma'naviy va huquqiy jihatlar chambarchas bog'liq real vaziyat (masalan, oiladagi nizo, korrupsiya holati, axborot tarqatish bilan bog'liq muammo) taqdim etilib, u uni ikkala nuqtai nazardan tahlil qiladi va asoslangan qaror qabul qiladi.

3. Qadriyatli orientatsiya rivojlanishining integrativ modeli

Integratsiya asosida talabalarning qadriyatli orientatsiyasini rivojlantirish modeli to'rt blokdan iborat. Maqsadli blok -milliy g'oya va huquqiy qadriyatlar birligiga asoslangan yaxlit qadriyatli orientatsiyani shakllantirish. Mazmuniy blok -integrativ mavzular, tushunchalar va vaziyatlar tizimi. Texnologik blok -binar ma'ruza, integrativ keys, debat, loyiha, huquqiy-ma'rifiy amaliyot. Natijaviy blok -qadriyatli orientatsiyaning kognitiv (qadriyatlarining o'zaro bog'liqligini bilish), emotsional (ularni shaxsiy ahamiyatli deb qabul qilish) va xulqiy (ularga amal qilish) mezonlar bo'yicha shakllanganlik darajalari.

Model spiral tamoyilda ishlaydi: har bir yangi integrativ mavzu talabaning mavjud qadriyat tizimini boyitadi va murakkabroq vaziyatlarni tahlil qilishga tayyorlaydi. Modelning muhim xususiyati -o'qituvchilar hamkorligi: milliy g'oya va huquqiy fanlar o'qituvchilari integrativ mavzular va vaziyatlarni birgalikda loyihalashtiradilar.

4. Integratsiyaning amalga oshirishning pedagogik shartlari

Integrativ yondashuvni samarali amalga oshirish uchun quyidagi shartlar zarur: o'quv rejasida milliy g'oya va huquqiy fanlarning o'qitilish vaqtini muvofiqlashtirish; fanlararo ishchi guruhlar tashkil etib, integrativ mavzular va vaziyatlar bankini yaratish; o'qituvchilarning aksiologik va integrativ kompetentligini oshirish; integrativ baholash vositalarini (fanlararo loyihalar, kompleks keyslar) joriy etish; talabalarni real huquqiy-ma'rifiy faoliyatga jalb etish.

Alohida shart -integratsiya fanlarning o'ziga xosligini yo'qotmasligi. Integratsiya fanlarni "qo'shib yuborish" emas, balki ularni umumiy qadriyatlar atrofida uyg'unlashtirishdir; har bir fan o'z predmeti, tili va metodini saqlab qoladi.

Xulosa

O'tkazilgan tadqiqot quyidagi xulosalarni chiqarish imkonini beradi:

Birinchidan, milliy g'oya va huquq umumiy aksiologik zaminga ega: milliy g'oya huquqqa ma'naviy mazmun, huquq esa milliy g'oyaga institutsional shakl beradi. Bu bog'liqlikni anglash talabaning qadriyatli orientatsiyasini yaxlit va barqaror qiladi.

Ikkinchidan, integratsiya mazmuniy, metodik va faoliyatli darajalarda amalga oshiriladi; ularning asosiy vositalari -integrativ mavzular, integrativ vaziyatlar va real ijtimoiy-huquqiy faoliyat.

Uchinchidan, qadriyatli orientatsiya rivojlanishining integrativ modeli maqsadli, mazmuniy, texnologik va natijaviy bloklardan iborat bo'lib, spiral tamoyilda va o'qituvchilar hamkorligi asosida ishlaydi.

To'rtinchidan, integratsiyaning samaradorligi o'quv rejasini muvofiqlashtirish, fanlararo ishchi guruhlar, o'qituvchilarning integrativ kompetentligi, integrativ baholash va amaliy faoliyat kabi pedagogik shartlar bilan ta'minlanadi.

Keyingi tadqiqotlarda integrativ mavzular va vaziyatlar bankini ishlab chiqish, modelni tajriba-sinovdan o'tkazish hamda integratsiyaning boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlarga kengaytirilishi istiqbolli yo'nalishlar sifatida belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahrir). -Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi PF-5618-son "Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
4. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. -Toshkent: O'zbekiston, 2000.
5. Berulava M.N. Integratsiya sodirjaniya obrazovaniya. -M.: Pedagogika, 1993. -172 s.
6. Chapayev N.K. Pedagogicheskaya integratsiya: metodologiya, teoriya, texnologiya. - Yekaterinburg: RGPPU, 2005. -325 s.
7. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. -Toshkent: Fan, 2006.
8. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. -Toshkent: O'qituvchi, 2004.
9. Rokeach M. The Nature of Human Values. -New York: The Free Press, 1973. -438 p.
10. Schwartz S.H. Universals in the Content and Structure of Values // Advances in Experimental Social Psychology. -1992. -Vol. 25. -P. 1–65.
11. Kiryakova A.V. Teoriya orientatsii lichnosti v mire sennostey. -Orenburg: OGU, 1996. -188 s.
12. Ratinov A.R. Struktura pravosoznaniya i nekotoriye metodi yego issledovaniya // Metodologiya i metodi sotsialnoy psixologii. -M.: Nauka, 1977. -S. 201–214.
13. Slastenin V.A., Chijakova G.I. Vvedeniye v pedagogicheskuyu aksiologiyu. -M.: Akademiya, 2003. -192 s.

Z.E.Azimova

OLIIY TA'LIMDA MA'NAVY-MA'RIFIY TIZIMNING INTEGRAL MODEL: NAZARIYA VA QIYOSIY TAHLIL.....	69	73
---	----	----

Raxmatullayeva Gulnoza Mavlanjonovna

MILLIY G'OYA VA HUQUQIY FANLAR INTEGRATSIYASI VOSITASIDA TALABALARNING QADRIYATLI ORIENTATSIYASINI RIVOJLANTIRISH	74	77
---	----	----

Hakimov Nazar Hakimovich

OLIIY TA'LIMDA TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRILISH ZARURIYATI.....	78	82
---	----	----

Sirojiddinova Gulnora Habibullo qizi

KREATIVLIK FAOLIYATINING ILMIY TADQIQOT NATIJALARI.....	83	86
---	----	----

Jo'rayev Shuhratbek Maxamadaliyevich

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING MANTIQUIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY ASOSLAR.....	87	91
--	----	----

Sirojiddinova Gulnora Habibullo qizi

TALABALARDA KREATIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI.....	92	96
--	----	----

D.G.Umnov

SCIENTIFIC AND THEORETICAL FOUNDATIONS OF STUDYING THE IMPACT OF TARGETING ON THE CONSUMPTION CULTURE OF PRESCHOOL CHILDREN BY FUTURE EDUCATORS	97	109
---	----	-----

Нематова Наргизахон Мухтор кизи

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АНИМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТАМ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ УЗБЕКИСТАНА	110	115
--	-----	-----

Abdurakhimov Abdulatif Umurzakovich

YUQORI ENERGIYALAR FIZIKASIDA YADROVIY MODDANI YARATISH.....	116	119
--	-----	-----

Zarnigor Dripova, Umid Turdialiyev

BENEFICIATION OF GLAUCONITE ORE FROM THE CHANGI DEPOSIT (UZBEKISTAN) VIA GRINDING AND MAGNETIC SEPARATION	120	132
---	-----	-----

Zaparov A.A.

THE DEVELOPMENT OF ANTI-CORROSION HETEROCOMPOSITE COATINGS FOR MACHINE PARTS BY USING LOCAL RAW MATERIALS	133	138
---	-----	-----

Умнова М.К

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСУРСОВ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ	139	149
--	-----	-----

Mamatqodirov Ziynatulloh Nodirbek o'g'li

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING HARAKAT FAOLLIGINI OSHIRISHDA GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARINING SAMARADORLIGI.....	150	155
--	-----	-----

